

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Poezia lui Stanisław Barańczak între politică și metafizică

Author: Joanna Dembińska-Pawelec

Citation style: Dembińska-Pawelec Joanna. (2018). Poezia lui Stanisław Barańczak între politică și metafizică. W: "Mușcă-ți limba : antologie de versuri" (S. 9-22). București : Editura Eikon.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Poezia lui Stanisław Barańczak între politică și metafizică

Părea firesc că trebuie să mă revolt, să mă împotrivesc. (Iunie 1962)¹

În studiul *Răzbunarea mâinii muritoare* (*Zemsta ręki śmiertelnej*), Stanisław Barańczak a formulat o mărturie poetică: „Este suficient să înnegrești hârtia cu un singur rând pentru a adresa o provocare principalelor legi ale lumii exterioare. Căci actul scrisului în sine creează o altă lume, în care aceste legi suferă o suspendare de o clipă, mai mult, în care ele pot fi ținute în suspensie la infinit, datorită puterii neîncetate a conceptului poetic, rimei, jocului de cuvinte, metaforei, ritmului. (...) în mod cert, aceasta este singura formă de răzbunare de care dispunem împotriva legilor Naturii”². Citindu-i poeziile, am putea adăuga cu siguranță: și împotriva legilor Istoriei. În aceste cuvinte poate fi privit crezul poetic, dar și etic al lui Barańczak – poet, traducător, exeget literar, eseist, critic literar, profesor de literatură la Universitatea „Adam Mickiewicz” din Poznań și la Universitatea Harvard din SUA, precum și opoziționist care s-a împotrivit puterii comuniste, redactor al unor reviste din „al doilea circuit”, publicate în afara cenzurii, cetățean marcat de soarta emigrantului. Poeziile sale, traducerile din literaturi străine, eseurile și studiile au exercitat și încă mai exercită o influență covârșitoare asupra generațiilor de cititori polonezi.

---

¹ Stanisław Barańczak. *Widokówka z tego świata i inne rymy z lat 1986-1988*, Paris, 1988, p. 21.

² Idem, *Zemsta ręki śmiertelnej*, în *Tablica z Macondo. Osiemnaście prób wy tłumaczenia, po co i dlaczego się pisze*, Londra, 1990, p. 11.

Stanisław Barańczak s-a născut la 13 noiembrie 1946 la Poznań. Ambii părinți au fost medici, sora – Małgorzata Musierowicz – a devenit o cunoscută autoare de romane pentru tineret. În anii 1964-1969, Stanisław Barańczak a studiat filologia polonă la Universitatea „Adam Mickiewicz” din Poznań, iar după ce a obținut diploma de licențiat, a fost angajat la universitate ca lector. Pe parcursul studiilor a colaborat cu Teatrul A Opta Zi, unde a îndeplinit rolul de director literar. De asemenea, a început încă de atunci să traducă poezie, transpunând în polonă versuri de Osip Mandelștam. Cu timpul, activitatea de traducător va deveni o mare pasiune.

Încă din perioada studiilor, Barańczak a debutat cu volumul de versuri, intitulat *Corectura feței* (Korekta twarzy, Poznań, 1968). Momentul debutului s-a suprapus pe evenimentele din Martie 1968 – cu protestele studenților în apărarea libertății și a autonomiei culturii polone, îndreptate împotriva ingerințelor Uniunii Sovietice și a imperatiivelor dure ale cenzurii. Autoritățile comuniste au reacționat la demonstrațiile studenților prin acțiunea brutală a armatei și poliției și printr-un val de represiuni. Stanisław Barańczak era pe atunci unul dintre participanții la evenimentele din martie. După mai mulți ani, în cartea *Etică și poetică* (Etyka i poetyka, Paryż, 1979), amintindu-și de această experiență, scria: „Exact atunci, în anul 1968 (...) ni s-au deschis ochii și mintea”³, „Martie 1968 a fost momentul nașterii unei noi perioade în literatura contemporană, mai mult chiar: în cultură”⁴. Poetii debutanți pe atunci, implicați în lupta pentru libertatea cuvântului, erau numiți Generația 68 sau,

³ S. Barańczak: „Pokolenie 68”: próba przedwczesnego bilansu. W: tegoż: *Etyka i poetyka. Szkice 1970-1978*. Paryż 1979, p. 195.

⁴ Barańczak: *W blasku podpalonych gazet*. W: tegoż: *Etyka i poetyka...*, p. 184.

într-o accepțiune ceva mai amplă, Noul Val (Nowa Fala). Barańczak reprezenta acest curent lingvistic, cu rădăcini în tradițiile avangardiste. Conturând cele mai importante trăsături care ar trebui să caracterizeze poezia Generației 68, Barańczak scria: „ar trebui să fie neîncrederea. Criticismul. Demascarea. Ar trebui să fie toate acestea până în clipa când vor dispărea de pe Pământ ultima minciună, ultima demagogie și ultimul act de violență”⁵. De aceea considera drept cea mai importantă valoare în poezia Generației 68 rostirea adevărului. „Martie – scria el – a obligat tânăra poezie de la sfârșitul anilor șaiszeci să caute nu atât frumosul, cât adevărul, să caute un limbaj nu frumos, ci în care să se poată exprima adevărul”⁶. Experiența din Martie 1968 a redat-o Barańczak în câteva poezii: *Focul*; *Doar această lume a durerii* (Ogień; Bo tylko ten świat bólu), care au apărut în al doilea volum al său de poezii, intitulat *Jurnal matinal* (Dziennik poranny, Poznań, 1972).

Următoarele volume de versuri ale lui Barańczak, din cauza deciziei cenzurii, nu au mai apărut în edituri oficiale. În poemul *Respirație artificială* (Sztuczne oddychanie), Barańczak conturează imaginea unei zile din viața unui locuitor mediocru al unei țări comuniste. În acest scop, recurge la un personaj liric căruia îi dă numele N.N., la fel cum a procedat Zbigniew Herbert⁷ atunci când a creat Pan Cogito. Inițialele N.N. subliniază oarecum de două ori anonimatul ero-

---

⁵ S. Barańczak: *Parę przypuszczeń na temat poezji współczesnej*. W: tegoż: *Etyka i poetyka...*, p. 264.

⁶ S. Barańczak: *W blasku podpalonych gazet...*, p. 185.

⁷ Zbigniew Herbert (), poet polonez remarcabil, eseist, dramaturg, tradus în numeroase limbi (vezi și ciclul de poezii Pan Cogito, București, Paideia, 2008, traducere și prefață de Constantin Geambașu), n.t.

ului ciclului – Necunoscut, Nenumit, un tipic No-man, un Nimeni. N.N. al lui Barańczak, efectuând activități triviale în viața de zi cu zi, se lasă asaltat de gânduri și își pune întrebări incomode, dar înving voința de a supraviețui și conformismul. Acest poem, bazat pe modelul ironiei, dezvăluie în esență tragismul vieții captive, condamnate la condițiile de viață comunistă. Volumul *Respirație artificială* a funcționat din anul 1974 ca samizdat, circulând în copii printre cunoștințele și prietenii poetului și fiind publicat în final la Londra în anul 1978.

Următorul volum de versuri, *Eu știu că nu este just* (Ja wiem, że to niesłuszne), situat „dincolo de cenzură”, a apărut la Paris, în anul 1977. Observând manifestările vieții cotidiane din Polonia comunistă, Barańczak le-a supus judecății ironice (*Restricții trecătoare, Entuziasm colectiv, Tribuna*), impunând abordarea unor reflecții de natură etică (*Singur a fost de vină, Asta nu se referă la mine, Cu noi n-o să dispari, Acei bărbați atât de puternici*). În primul rând era atent la falsificarea limbajului, la mistificări, la persuasiune, la mecanismele limbajului propagandistic (*Mușcă-ți limba, Să nu-ți dăuneze cumva*). Analiza polisemantică a cuvântului (*Îți dau cuvântul că nici vorbă*) demasca operațiuni demagogice prin expresii frazeologice pentru a le discredita prin intermediul ironiei. În volumul *Eu știu că asta nu e just* sunt prezente poezii dedicate prietenilor din generația sa: lui Adam Michnik (*Atât de puțin a lipsit*), Danuta și Adam Zagajewski (*Autenticitate*), Krystyna și Ryszard Krynicki (*Ce va sta mărturie*), în care Barańczak se referă la modul de viață al generației sale într-o țară captivă.

În anii șaptezeci, Barańczak s-a angajat tot mai mult în activitatea de opoziție: a semnat scrisoarea de protest în legătură cu amendamentele constituției, în anul 1976

a semnat celebra „Scrisoare a celor Treisprezece către intelectualii din Occident”. După grevele muncitorilor de la Radom din iunie 1976, înăbușite de autoritățile comuniste, a devenit unul dintre fondatorii Comitetului Apărării Muncitorilor (Komitet Obrony Robotnikow). A lucrat în echipa de redacție a trimestrialului „Zapis”, editat în regim de samizdat. Consecința acțiunilor politice a fost plasarea numelui său pe lista cenzurii, ceea ce echivala cu interdicția de a mai publica. În anul 1977 a fost dat afară de la Universitatea „Adam Mickiewicz”. În acest interval, după cum amintea: „fără umbră de speranță”⁸, s-au născut poeziile din volumul *Triptic din beton, oboseală și zăpadă* (Tryptyk z betonu, zmęczenia i śniegu), care se deosebeau în mare măsură de poeziile anterioare. „Niciodată nu am scris înainte versuri atât de personale, de «particulare»⁹ - mărturisea poetul într-un interviu. Volumul a apărut în Oficina independentă a Studenților Cracovieni (KOS) în anul 1980. În același timp, Barańczak a început atunci să traducă poezii ale poeților englezi metafizici din secolul al XVII-lea, alcătuiind ampla *Antologie de poezie metafizică engleză în secolul al XVII-lea*¹⁰. Amintindu-și de aceste vremuri grele pentru el, spunea: „scriam atunci în propriile poezii despre concretul trivial din viața Republicii Populare Polone, despre cartierele din beton și cozile la carne, în același timp, ca traducător, eram pasionat de acești englezi «metafizici» din secolul al XVII-lea. Ei nu erau atât de departe de trăirile mele proprii

---

⁸ S. Barańczak: *Zaufać nieufności. Osiem rozmów o sensie poezji*. Kraków 1993, p. 114.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Antologia angielskiej poezji metafizycznej XVII stulecia*, Warszawa, 1982.

din acea perioadă”¹¹. Experiența de traducător a exercitat o semnificativă influență asupra modelării versurilor scrise atunci, dar și asupra problematicii metafizice. În consens cu denumirea, *Triptic din beton, oboseală și zăpadă* este alcătuit din trei părți: *Versuri ale unui locatar* (Wiersze mieszkalne), *Versuri ocazionale* (Wiersze okolicznościowe) și *Versuri achiziționate* (Wiersze nabywcze). Prima parte se referă la condiția de a locui în blocuri de beton printre locatarii vecini (care trăgeau cu urechea și turnau), dar și la condiția de a locui pe Pământ sub ochiul atent al Stăpânului „rătăcind prin nori”, față de care subiectul liric manifestă numeroase pretenții (*A locui, Dacă-i porțelan, doar așa, E timpul să terminăm cu asemenea practici, Dacă tot trebuie să strigi, fă-o încet*). Partea centrală a *Tripticului* este alcătuită din versuri care constituie o înregistrare jurnalistică a experienței eroului liric: reflecțiile lui elegiace cu prilejul propriei nașteri (13.11.79: *A doua elegie de ziua nașterii*), emoții în timpul unei seri literare (14.12.79: *Seară literară*), întâlnirea cu Cynthia Kaminsky (21.12.79: *But why?*), urmărirea de către funcționarii poliției politice (31.1.80: *Trei priviri peste umăr*) și arestarea de către poliție (9/10.2.80: *Patruzeci și opt*). Ultima parte a *Tripticului* – *A ajunge la teighea* – pomenește despre dificultățile caracteristice Poloniei în aprovizionarea cu produse alimentare, cozile din fața magazinelor, umilirea existențială a oamenilor (*Dumneata nu ai stat aici, Oricine poate să stea, La ce stați*).

La sfârșitul anilor șaptezeci, Barańczak a fost invitat în mai multe rânduri la Universitatea din Harvard ca *visiting professor*. Nu a putut, însă, pleca din cauză că autoritățile comuniste i-au refuzat eliberarea pașaportului. În timpul grevelor muncitorești, cu sprijinul activiștilor Uniunii sindicatelor

¹¹ *Ibidem*, p. 38.

„Solidaritatea”, a reușit să obțină pașaportul. În martie 1981, Barańczak, împreună cu familia, a plecat în Statele Unite, unde a început să lucreze la Universitatea Harvard. Acest moment a marcat o vizibilă cezură în biografia lui, împărțindu-i opera în două etape: poloneză și americană. În Statele Unite, Barańczak a primit vestea instituirii stării de asediu¹² în Polonia. Pentru el, acest lucru era sinonim pe atunci cu soarta de emigrant.

Reacția față de starea de asediu din Polonia și de guvernul generalilor, față de arestarea cunoscuților, împresurarea întreprinderilor, sinuciderile, represiile din partea miliției, reținerile și perchezițiile transpar în poemul *Restabilirea ordinii* – (Przywracanie porządku) – un răspuns al poetului la relatările tragice din țară. Una dintre persoanele care au fost arestate a murit prematur din această cauză, era soția unui prieten din opoziție, Jacek Kuroń, și ea implicată în mișcarea de opoziție, Grażyna Kuroń, „Gajka”. Memoriei ei, Barańczak i-a consacrat poezia intitulată *Grażynei*. Într-un studiu, nota: „Cuvintele «Grażyna a murit» au trecut granițele statelor și taberelor, au trecut dincolo de Atlantic și au ajuns la mine – stabilit de un an și jumătate în America – într-o zi de noiembrie a anului 1982. (...). Vestea morții Grażynei mi s-a părut la început ceva imposibil, apoi, ceva neverosimil, iar până la urmă, ceva cu care trebuie să te descurci. Ce puteam face? (...) Puteam doar să scriu o poezie”¹³.

Ciclul *Restabilirea ordinii* a fost plasat în primul volum american de poezii, intitulat *Atlantida și alte versuri din anii 1981-1985* (Londra 1986). În plus, volumul cuprinde

¹² Starea de asediu a fost declanșată la 13 decembrie 1981 de către generalul Jaruzelski, prim secretar al Partidului Muncitoresc Unit Polonez (n.t.).

¹³ S. Barańczak: „*Zemsta ręki śmiertelnej*”..., p. 7.

așa-numitele poezii americane, care se disting prin imaginea lumii prezentate și prin limbaj. Momentul plecării din Polonia și al stabilirii în America transpare în poezia *Pământul fugea de sub picioare*, unde poetul scria: „Pământul fugea de sub picioare, trotuarul rulant al continentelor despărțite se ridica tot mai departe”. Pe noul continent îl așteptau schimbări nebănuite, specificul vieții sociale (vezi poeziile: *Lumea Nouă*, *Garden party*, *Small talk*, *Zborul spre Seattle*). Se resimt aici o doză de admirație, dar și distanța ironică, atât de caracteristice intelectualului est-european, față de multe aspecte ale culturii americane. Experiența apăsătoare și bulversantă a poetului venit din Europa de Est, confruntată cu mesajul poetei americane, și-a găsit expresia în poezia *Cinci vederi de la și pentru Emily Dickinson*.

În perioada americană, Barańczak a publicat încă două volume de versuri – *Vedere din această lume și alte rime din anii 1986-1988* (Paris, 1988) și *Precizie chirurgicală. Elegii și cântece din anii 1995-1997* (Kraków, 1998). Se observă aici tot mai vizibil problematica metafizică.

În convingerea lui Barańczak, așa cum mărturisea într-un interviu, poezia metafizică „reflectează asupra locului omului în univers și în planurile Creatorului”, ajungând „să formuleze întrebări datorită cufundării în concretețea vieții umane”¹⁴. Problematika metafizică a fost prezentă în toată creația lui, începând cu versurile de debut, dar în volumele de mai târziu intensitatea și diversitatea manifestării ei au căpătat pregnanță. Întrebări ontologice cu privire la esența existenței au apărut în poezii care vedeau viața pe Pământ din perspectivă cosmică (*Sculptura Pământului*, *Sărbătoarea Morților*, *Timpul suportă atât de răbdător*), dar radiografiau condiția umană pe baza trăirilor cotidiene (*Unde m-am trezit*, *A locui*,

¹⁴ S. Barańczak, *Zaufac nieufności...*, p. 38.

Dacă-i porțelan, doar așa ceva, Observatorii păsărilor, Contrapunct). Experiența dobândită în urma traducerii poeziilor britanici metafizici din secolul al XVII-lea și-a lăsat amprenta asupra modului propriu de abordare a problemelor metafizice. În poeziile conceptiste, desprinse din tradiția barocă, bazate pe ideea de *corespondance*, prin intermediul metaforelor, se opuneau optici contradictorii, precum în poezia *Spune că în curând*, unde apar „grăunțele globului” și „grăunțele mormântului”¹⁵, sau intrau în coliziune viziuni ale micro și macrocosmosului, ale Pământului și corpului uman: „globul turtit în menghina de gheață („kula splaszczona w lodowym imadle”), „trupul în menghina pământului și a văzduhului („ciało w imadle ziemi i powietrza”), vezi poezia *Căci doar această lume a durerii* – Bo tylko ten świat bólu.

Problematika metafizică este abordată și în poezii care prefigurează un ipotetic dialog cu Dumnezeu, Demiurgul, Ființa Supremă. În textele lui Barańczak, Creatorul lumii este conceput ca un Dumnezeu ascuns, neprezent, *Deus Absconditus*. Subminând rațiunile teodiceei, El este acuzat de crearea imperfectă a lumii și de structura defectuoasă a omului, condamnat la suferință, boli și moarte. În *Vedere din această lume*, subiectul se întreabă de-a dreptul: „cum Te doare /pe tine Omul tău”. În aceste conversații lirice, relația dintre subiectul liric și Dumnezeu are un caracter preponderent dramatic, dar, în esență, rămâne expresia unei împotriviri neputincioase.

Barańczak în poezia de mai târziu a rămas fidel principiilor din tinerețe ale neîncrederii, criticismului și demascării,

---

¹⁵ În polonă, *ziarnka globu i ziarnka grobu*: folosirea alternativă a sonantelor *l* și *r* atrage după sine modificarea fundamentală a sensului, opoziția dintre viață și moarte, dintre glob și mormânt, din păcate imposibil de redat în românește, n.t.

deși orizontul privirii s-a extins de la cel politic la dimensiunea metafizică. În studiul *Despre scrierea versurilor*, nota: „poezia nu este nimic altceva decât o provocare lansată nedreptății înscrise în legile universului – legi, în funcție de filozofia pe care o acredităm, «naturale», «științifice» sau «instituite de Dumnezeu», dar totdeauna contrare sau, cel puțin, divergente cu ceea ce așteptăm de la viață”¹⁶ (Newton, Massachusetts 1989).

Singurul fenomen, așa cum arată poezia lui Barańczak, care permite să depășim sentimentul existențial al răului și suferinței este iubirea. Persoana pe care poetul a înconjurat-o cu acest sentiment plenar a fost soția – Anna Barańczak căreia i-a dedicat mai multe plachete de versuri. Probabil, ei i-au fost consacrate primele poezii erotice care au apărut în creația timpurie (de exemplu, *La patru și jumătate dimineața*). În poezia *Septembrie 1967* (Wrzesień 1967) din volumul *Vedere din această lume*, povestind despre noaptea petrecută împreună cu iubita, poetul se gândește la ineditul întâlnirii lor comune, pe care o numește „miracol” și „izbândă”. În ultimul volum, *Precizie chirurgicală*, a publicat o vilanelă subtilă, foarte intimă, intitulată *Plângea în noapte, dar nu plânsul ei l-a trezit*, având ca dedicație *Aniei, unica*. Sentimentul lor comun este prezentat ca împlinit și fericit, decurgând implacabil din necesitatea destinului și împotrivindu-se determinării timpului (*Zburând spre Sutton Island*). Iubirea la dimensiunea ei intimă, ne convinge Barańczak, conferă sens haosului existenței.

O importanță deosebită acordă Barańczak nu doar poeziei, ci și muzicii. Problematika armoniei muzicale, a contrapunctului, a valorilor vocale ale cântecului este abordată în multe planuri semantice. Temele muzicale au apărut în poezi-

¹⁶ Vezi Barańczak, *Tablica z macondo...*, p. 239.

ile lui Barańczak în contextul aspectelor metafizice (*Contrapunct*), etice (*De la fereastra unui etaj această arie de Mozart*) sau referitoare la perfecțiune și genialitate în artă. Inspirat de ciclul de cântece *Winterreise* al lui Schubert, Barańczak a scris volumul *Călătorie de iarnă. Versuri pentru muzica lui Franz Schubert*, în care operele lirice sunt adaptate la versurile lui Wilhelm Müller. Intenția auctorială, cum explică poetul, pentru a putea să fie „cântate după modalitatea indicată în transcrierea pe note”, configurează o situație muzical-literară complexă, în care prin jocul ironiei este aprofundată rezonanța existențială, aproape tragică a întregii compoziții. În volumul *Precizie chirurgicală*, Barańczak a inclus ciclul de poezii, intitulat *Cântece necântate Soției (exclusiv din lipsa lașă a încrederii în propriile posibilități vocale)*, în care se raportează la forma de madrigal, arie, blues și serenadă.

În anii '90, Barańczak a venit de câteva ori în Polonia, printre altele, în anul 1995, când a primit titlul de *doctor honoris causa* din partea Universității Sileziene din Katowice. I s-a acordat acest titlu și de Universitatea Jagiellonă din Cracovia în anul 2006, dar nu a putut veni personal la festivitate. Mulți ani a suferit de boala Parkinson. Probabil, copilăria petrecută într-o familie de medici și starea de sănătate precară au făcut ca, încă din cele mai timpurii versuri, un rol important să-l joace problematica existențială.

În studiul *Răzbunarea mâinii muritoare*, Barańczak mărturisea: „mă simt în compania mea privată împotriva Nimicniciei mai des neputincios și descurajat decât biruitor”¹⁷. Și adăuga: „nimic nu e în stare să anihileze moartea (...) știi bine asta”¹⁸. Încă din tinerețe, poezia lui Barańczak conturează percepția existențială asupra lumii din perspectiva morții.

¹⁷ S. Baranczak, *Zemsta ręki śmiertelnej...*, p. 13.

¹⁸ *Ibidem*

În volumul *Jurnal de dimineață* transpare imaginea morții care va deveni o componentă permanentă a acestei creații: „Cu fața în iarbă (...), în masca de ipsos scobită, pe care pământul mi-o va face în ziua întoarcerii (*Cu fața în iarbă*), „în stâncă tare își va săpa/ cu propriul chip masca mortuară” (*Sculptura pământului*). Orizontul pământean al existenței-întru-moarte poate fi regăsit și în ultimul volum, *Precizie chirurgicală*: „Timpul mă dă jos atât de răbdător de pe suprafața Pământului! (...) cu un șpaclu, milimetru cu milimetru, curăță sistematic, scobește”.

Un sentiment deosebit de delicat în plan existențial, de-a lungul creației, rămâne experiența durerii care, așa cum scrie poetul, este „incontestabil și irevocabil autentică”¹⁹. În textul *Doar lumea durerii*, ea capătă o dimensiune globală și domină existența în ansamblu: „căci doar această lume/este durere; fiindcă lumea este doar această durere”. Durerea încă de la început se înscrie în viața omului, întinzându-se „între lovitura nașterii și a morții”. Problematika durerii, a suferinței și a bolii capătă în poezia lui Barańczak o dimensiune existențială deosebită. Tema bolii este trecută sub tăcere și nerostită, existând într-un mod ascuns și camuflat. Barańczak relevă în textele sale determinismul tragic al vieții umane, examinează natura ei muritoare, îi observă trupul „în care sunt încifrate sentințe tainice/ale morții sau ale condamnării pe viață” (*Vedere din această lume*). În poetica textului lasă urme lingvistice, semne metaforice, fisuri și crăpături formale, ce trădează informații despre experiența personală a autorului (*Precizie chirurgicală*). În vilanela *Spune că în curând* sugerează oniric sentimentul apropierii sfârșitului. Barańczak, cu ajutorul hipotipozei poetice, introduce cuvântul „moarte”, fără a-l rosti direct. În versurile cu această problematică se vede convinge-

¹⁹ S. Barańczak: *O pisaniu wierszy...*, p. 239.

rea etică, mereu importantă pentru poet, de a scrie „în ciuda Inexistenței”²⁰, în pofida conștiinței morții.

Textele poetice ale lui Barańczak s-au bucurat de apreciere din partea unor critici remarcabili, nu doar în Polonia, ci și în străinătate. Erau apreciate în mod deosebit nu doar limbajul, ci și latura formală a versurilor, căreia poetul i-a redat sensul inițial. Spectrul bogat al atelierului său poetic, pe lângă poeziile libere, cuprinde și sonete, elegii, imnuri, cântece de leagăn, vilanele și diferite structuri conceptiste, cu rădăcini în tradiția engleză a poeziei metafizice din secolul al XVII-lea. Structura riguroasă a formei, bazată pe consonanțe și rime, este însoțită de un gest contrar – de încălcare a ei sau de destabilizare aparentă cu ajutorul ingambamentului. Ordinea versului și a strofei se petrece mereu cu șirul sintactic ca și când haosul lumii ar dori să scape de o anumită ordine superioară. „Toate rimele, ritmurile, metaforele, jocurile de cuvinte – explica Barańczak intenția sa poetică – sunt doar variate forme de a conferi lumii confuze o anumită ordine semnificativă, de a face ca noianul haotic să capete o anumită direcție și un anumit sens”²¹.

Așa cum am amintit, o mare pasiune a lui Barańczak au fost traducerile în limba polonă. „În ultimul sfert de veac am petrecut asupra traducerii de versuri probabil mai mult timp decât asupra oricărei alte preocupări, dacă nu iau în seamă somnul” – scria Barańczak în introducerea la cartea *Salvat prin traducere. Schiță despre atelierul traducătorului de poezie cu un supliment de mică antologie a traducerilor*²². Lista traducerilor sale este mai mult decât impunătoare, contri-

²⁰ S. Barańczak: „Zemsta ręki śmiertelnej”..., p. 13.

²¹ S. Barańczak: *O pisaniu wierszy*..., p. 240.

²² Barańczak: *Ocalone w tłumaczeniu. Szkice o warsztacie tłumacza poezji z dołączeniem malej antologii przekładów*. Poznań 1992, p. 7.

buția la extinderea conștiinței literare a cititorilor polonezi fiind incontestabilă. Ar fi greu de enumerat numele tuturor scriitorilor ale căror opere a reușit să le traducă. Spectrul preocupărilor sale s-a întins de la Shakespeare la metafizicienii englezi din secolul al XVII-lea până la Eliot, Hopkins, Cummings, Frost, Heaney, Lowell, Larkin, Rilke, Brodski, Celan, Dickinson și Bishop, pentru a menționa doar o parte. Munca de traducător a influențat în mod real propria creație poetică. Apreciind valoarea și bogăția tradiției literare inepuizabile, Barańczak recunoștea: „eu însumi, ca poet, aș fi mai puțin valoros dacă nu aș fi fost inițiat în modelele scrisului pe care ni le-au lăsat Marii Înaintași sau sugerat Marii Contemporani”²³.

Stanisław Barańczak a murit în Statele Unite la 26 decembrie 2014.

Reflectând asupra rolului poetului în lumea contemporană, Barańczak nota cu aplomb, lepădându-se de orice iluzii: „lumii, nu poetului, îi aparține momentul de grație”²⁴. Și totuși, conștientizarea acestui fapt nu schimbă rolul poetului. „Tocmai în aceasta rezidă – scria el – sursa plăcerii perverse a poetului și a cititorului său: în negarea ostentativă a universalității regulilor care – ar părea – că guvernează lumea. Știm că tot ce există va dispărea: însă poezia este în stare să existe fără de sfârșit”²⁵.

Joanna Dembińska-Pawelec
Universitatea din Silezia, Katowice

²³ S. Barańczak: *O przyjaciolach, tłumaczeniach, Ameryce i pisaniu wierszy*. Rozmowa z Piotrem Szewcem. „Nowe Książki” 1998, nr 1, p.9.

²⁴ S. Barańczak: S. Barańczak: *O pisaniu wierszy...*, p. 240. „Zemsta ręki śmiertelnej” ..., p. 12.

²⁵ Idem, „Zemsta ręki śmiertelnej” ..., p. 12.